

Organy — *memoria viva*

(Katowice, 19–21 października 2004 r.)

W dniach 19–21 października 2004 r. odbyła się Konferencja Naukowa *Organy na Śląsku*, która przygotowana została przez Katedrę Organów i Klawesynu Akademii Muzycznej im. Karola Szymanowskiego w Katowicach. Kierownikiem całego niezwykle bogato zaprogramowanego przedsięwzięcia był prof. Julian Gembalski, sekretarzem zaś mgr Marta Kogut.

Trzydniowe spotkanie organologów i organistów, jak również wszystkich zainteresowanych tym instrumentem, zainicjowała *sola musica viva* — uczestnicy bowiem wysłuchali koncertu organowego w kościele Opatrzności Bożej w Katowicach-Zawodziu w wykonaniu prof. Juliana Gembalskiego.

Katowicka konferencja naukowa wiązała się także z otwarciem Muzeum Organów Śląskich, którego powstanie jest owocem wieloletniego gromadzenia przez prof. Gembalskiego całych organów, jak i pojedynczych części tego instrumentu. „Organy w muzeum na razie milczą, są martwe. Taki bywa los tych instrumentów, gdy kończy się ich służba. Są rozbierane, często rozbijane, rąbane, palone. (...) Chcę, aby niektóre z tych piszczałek wydawały dźwięki. W tym celu zbudowałem specjalną wiatrownicę, która niebawem będzie podłączona do miecha. Zwiedzający będą mogli nacisnąć klawisz i usłyszeć brzmienie dawnej piszczałki”³ — mówił profesor,

³ Cyt. za: M. RZEPKA, *Instrumenty wyjęte z niepamięci*, GN 81 (2004), nr 44, s. 22–23.

pokazując muzealną ekspozycję. Aktu otwarcia muzeum dokonał Rektor AM w Katowicach prof. Eugeniusz Knapik. Obecny zaś na uroczystości abp Damian Zimón poświęcił wnętrza tej jakże unikalnej w skali światowej ekspozycji.

Na zakończenie drugiego dnia uczestnikom konferencji zaprezentowano zabytkowe organy z Przyszowej, pozytyw Marty Kogut i pozytyw Mieczysława Klonowskiego. Godnym podkreślenia jest w tym miejscu fakt, że pod okiem prof. Gembalskiego studenci katowickiej Akademii Muzycznej doskonalą nie tylko swój warsztat muzyczny i artystyczny, ale również organmistrzowski. Prezentacja instrumentów miała miejsce również ostatniego dnia konferencji. W programie przewidziana została bowiem wycieczka szlakiem zabytkowych organów Górnego Śląska, który wiodła przez Urbanowice, Bieruń Stary i Łędziny.

Bardzo ważna z punktu widzenia historii budownictwa organowego na Śląsku była część naukowa katowickiego spotkania. Teleologicznie zaprogramowany układ wykładów i komunikatów dobrze odpowiadał na podnoszone współcześnie postulaty, według których naukowa refleksja organoznawcza winna mieć charakter przyczynkarski, aby móc w przyszłości posłużyć stworzeniu całościowej historii organów na Śląsku. I tak oto treść I sesji wykładowej wypełniły następujące odczyty: dr Leopold Czacharowski — *Organmistrzowie śląscy i śląskie firmy organowe działające w Wielkim Księstwie Poznańskim. Uzupełnienia, nowe ustalenia, sprostowania*; ks. dr Franciszek Koenig — *Działalność gliwickiego organmistrza Ernsta Kurzera*; dr Wolfgang Brylla — *Udokumentowane translokacje dolnośląskich organów po 1945 roku*; mgr Małgorzata Trzaskalik-Wyrwa — *Organy śląskie na terenie diecezji siedleckiej i drohiczyńskiej*; mgr Marta Kogut — *Działalność wielkopolskiego organmistrza Bronisława Cepki (1908–2003) na Górnym Śląsku*; ks. mgr Krzysztof Kmak — *Stan badań nad działalnością rybnickiej firmy „Klimosz i Dyrzslag”*. Z kolei w ramach II sesji zaprezentowane zostały następujące wykłady: dr Petr Koukal — *Wypisy źródłowe do historii organów w parafiach polskich Śląska Austriackiego*; prof. Julian Gembalski — *Organy w świątyniach parafii MB Bolesnej w Rybniku w świetle materiałów źródłowych z XVIII–XX wieku*; ks. mgr Grzegorz Poźniak — *Organy i organiści w archidiakonacie opolskim w II połowie XVII wieku na podstawie akt wizytacyjnych Jungnitz*; mgr Jarosław Stępowski — *Powojenne losy gotyckiego pozytywu z Pogwizdowa*; dr Władysław Szymański — *Organy firmy „Dürschlag und Sohn” kościoła św. Mikołaja w Bujakowie. Historia, konstrukcja, założenia konserwacji*. W ramach trzeciej, ostatniej sesji, wysłuchano kolejnych wykładów: mgr Jarosław Stępowski — *Organy Adama Horazio Caspariniego w Legnickim Polu. Historia i problemy rekonstrukcji*; mgr Tomasz Orłow — *Zabytkowe organy kościoła św. Mikołaja w Borowej Wsi. Historia i problematyka konserwatorska*; dr Marek Urbańczyk — *Problem adaptacji dawnych organów kościoła Opatrzności Bożej w Katowicach do kaplicy Chrystusa Zbawiciela przy katowickiej parafii mariackiej*; ks. mgr Piotr Dębski — *Struktura brzmieniowa organów w kościele katedralnym pw. św. Piotra i Pawła w Legnicy*; prof. Marek Toporowski — *Zastosowanie daw-*

ných sposobów temperacji i stroju rekonstrukcji zabytkowych organów śląskich. Stan obecny i perspektywy; mgr Marek Plich — *Działalność Stowarzyszenia na Rzecz Badań i Utrzymania Śląskich Organów (VEESO)*.

Na zakończenie sprawozdania należy pogratulować prof. Julianowi Gembalskiemu i jego asystentce, mgr Marcie Kogut, perfekcji organizacyjnej, której wyrazem była dbałość o najdrobniejszy szczegół. Rozmach całego przedsięwzięcia był imponujący pod względem muzyczno-artystycznym, naukowym, historycznym, ale również w wymiarze niezwykle serdecznej atmosfery. Duża zaś liczba uczestniczących w Konferencji Naukowej *Organy na Śląsku* świadczy o żywym zainteresowaniu problematyką organologiczną, co z kolei jest *sui generis* gwarancją nieśmiertelności sztuki, której kultywowanie *sine instrumento (organo)* byłoby niemożliwe.

Ks. Grzegorz Poźniak